

PAPER CODE - UGNYDS404

PAPER NAME - सांख्यकारिका

Unit - 1

लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1. महर्षि कपिलः कस्य दर्शनस्य प्रवर्तकः आसीत्?
2. सांख्यमते कति प्रमाणमिष्टम्?
3. सांख्यकारिकायाः कर्ता कः?
4. महत् किमस्ति?
5. 'तल्लिङ्गलिङ्गिपूर्वकम्' लक्षणमिदं कस्य विद्यते?
6. व्यक्तं कीदृग् न भवति?
7. अहंकारस्य उत्पत्तिः कुतः भवति?
8. सांख्यमते प्रकृतिविकृतयः कति भवन्ति?
9. सांख्यमते विकृतयः कति सन्ति?
10. सांख्यमते एकादशेन्द्रियाणि कुतः जायन्ते?

टिप्पणी - (6×5)

1. दुःखत्रयाभिघाताज्जिज्ञासा तदभिघातके हेतौ ।
दृष्टे सापार्था चेन्नैकान्तात्यन्ततोऽभावात्।
2. दृष्टवदानुश्रविकः स ह्यविशुद्धिश्च क्षयातिशययुक्तः ।

तद्विपरीतः श्रेयान् व्यक्ताव्यक्तज्ञविज्ञानात् श्रेयान् ॥

3. मूलप्रकृतिरविकृतिर्महदाद्याः १ प्रकृतिविकृतयः सप्त ।

षोडशकस्तु विकारो न प्रकृतिर्न विकृतिः पुरुषः ॥

4. दृष्टमनुमानमाप्तवचनं च १ सर्वप्रमाणसिद्धत्वात् ।

त्रिविधं प्रमाणमिष्टं प्रमेयसिद्धिः प्रमाणाद्धि ॥

5. प्रतिविषयाध्यवसायो दृष्टं त्रिविधमनुमानमाख्यातम् ।

तल्लिङ्गलिङ्गिपूर्वकमाप्तश्रुतिराप्तवचनं तु ॥

दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1. सांख्यदर्शनस्य परिचयपुरस्सरं तस्य महत्त्वम् उपवर्णयत।
2. सांख्यशास्त्रस्य आचार्यपरम्परायाः वर्णनं कुरुत।
3. सांख्यनये दःखत्रयस्य प्रतिपादनं यथाग्रन्थं कुरुत।
4. सांख्यशास्त्रपरम्परायां सांख्यकारिकायाः स्थानं किमिति विवेचयत।
5. सांख्यशास्त्रोक्तानि पञ्चविंशतितत्त्वानि कानीति प्रतिपादयत।

Unit - 2

लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1. सांख्यमते अन्तःकरणं कतिविधं भवति?
2. तमोगुणांशाद्यहङ्कारात् किम् उत्पद्यते?
3. अकर्तृत्वमस्य धर्मः कस्य?

4. सत्कार्यवादे उत्पत्तेः पूर्वं कार्यं कीदृशम्?
5. सांख्यमते वायोः प्रादुर्भावः कस्मात् भवति?
6. तुष्टिः कतिविधा?
7. बुद्धिसर्गः(प्रत्ययसर्गः) कतिविधो भवति?
8. पञ्चतन्मात्राणि कुतः प्रादुर्भवन्ति?
9. सदसद्भ्याम् अनिर्वचनीयं किम्?
10. 'सतः सत् जायते' इति कस्य मतम् अस्ति?

टिप्पणी - (6×5)

1. सामान्यतस्तु दृष्टादतीन्द्रियाणां प्रतीतिरनुमानात् ।
तस्मादपिचासिद्धं परोक्षमाप्तागमात् सिद्धम् ॥
2. अतिदूरात् सामीप्यादिन्द्रियघातान् मनोऽनवस्थानात्।
सौक्ष्म्याद् व्यवधानादभिभवात् समानाभिहारच्च ॥
3. सौक्ष्म्यात् तदनुपलब्धिर्नाभावात् कार्यतस्तदुपलब्धिः।
महदादि तच्च कार्यं प्रकृतिविरूपं विरूपं च ॥
4. असदकरणादुपादानग्रहणात् सर्वसम्भवाभावात्
शक्तस्य शक्यकरणात् कारणभावाच्च सत्कार्यम् ॥
5. हेतुमदनित्यमव्यापि सक्रियमनेकमाश्रितं लिङ्गम् ।
सावयवं परतन्त्रं व्यक्तं विपरीतमव्यक्तम् ॥

दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1. सांख्यशास्त्रोक्तपञ्चविंशतितत्त्वानां विभागः यथाग्रन्थं परिशीलयत।
2. सांख्यनये त्रिविधप्रमाणानि कानीति स्पष्टयत।
3. अनुमानप्रमाणस्य लक्षणं विलिख्य तद्भेदान् प्रकाशयत।
4. सांख्यनये प्रत्यक्षप्रमाणस्य स्वरूपं विवेचयत।
5. सांख्यनये आगमप्रमाणस्य स्वरूपं निरूपयत।

Unit - 3

लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1. अहंकारः कतिविधो भवति?
2. वैराग्यात् किम् भवति?
3. सत्कार्यवादसाधकाः कति हेतवः?
4. सत्वरजस्तमसां साम्यवस्था किं कथ्यते?
5. सांख्यमते माध्यस्थ्यं कस्य स्वरूपम्?
6. कैवल्यं सांख्यमते कतिविधम् अस्ति?
7. सांख्ये सर्गः कतिविधो भवति?
8. सांख्यमते सूक्ष्मशरीरे कति अवयवाः सन्ति?
9. सांख्यकारिकायां कीदृशाः गुणाः?
10. सांख्यकारिकायां कीदृशं कैवल्यम्?

टिप्पणी - (6×5)

1. त्रिगुणमविवेकि विषयः सामान्यमचेतनं प्रसवधर्मि ।
व्यक्तं तथा प्रधानं तद्विपरीतस्तथा च पुमान् ॥
2. प्रीत्यप्रीतिविषादात्मकाः प्रकाशप्रवृत्तिनियमार्थाः ।
अन्योऽन्याभिभवाश्रयजननमिथुनवृत्तयश्च गुणाः ॥
3. सत्त्वं लघु प्रकाशकमिष्टमुपष्टम्भकं चलं च रजः ।
गुरु वरणकमेव तमः प्रदीपवच्चार्थतो वृत्तिः ॥
4. अविवेक्यादेः सिद्धस्रैगुण्यात्तद्विपर्ययाभावात्।
कारणगुणात्मकत्वात्कार्यस्याऽव्यक्तमपि सिद्धम्॥
5. भेदानां परिमाणात् समन्वयात् शक्तितः प्रवृत्तेश्च ।
कारणकार्यविभागादविभागाद् वैश्वरूपस्य ॥

दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1. प्रकृतिपुरुषयोः स्वरूपं निरूपयत।
2. यथाग्रन्थं सत्कार्यवादं परिष्कुरुत।
3. सांख्यनये व्यक्ताव्यक्तयोः स्वरूपं विवृणुत।
4. यथाग्रन्थं प्रकृतिसिद्धिं विवेचयत।
5. सांख्यशास्त्रदिशा गुणानां स्वरूपं प्रतिपादयत।

Unit - 4

लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1. 'व्यक्ताव्यक्तज्ञविज्ञानात्' इत्यत्र 'ज्ञ' शब्देन कः बोद्धव्यः?
2. सांख्यमते सत्त्वगुणस्य स्वभावः कः?
3. सांख्ये पंग्वन्धन्याये पङ्गुवद् कः?
4. सांख्यानुसारं नर्तकी का?
5. सांख्यमते लघुप्रकाशकञ्च किम् उच्यते?
6. सांख्यमते गुरुवरणकञ्च किम् उच्यते?
7. अव्यक्तं कीदृशं तत्त्वं निरूपितम्?
8. सांख्यानुसारं सृष्टिकारणं किम्?
9. प्रकृतिः कतिभिः रूपैरात्मानं बध्नाति?
10. त्रैगुण्यविपर्ययात् किं सिद्धम्?

टिप्पणी - (6×5)

1. कारणमस्त्यव्यक्तं प्रवर्तते त्रिगुणतः समुदयाच्च ।
परिणामतः सलिलवत् प्रतिप्रतिगुणाश्रयविशेषात् ॥
2. सङ्घातपरार्थत्वात् त्रिगुणादिविपर्ययादधिष्ठानात् ।
पुरुषोऽस्ति भोक्तृभावात् कैवल्यार्थं प्रवृत्तेश्च ॥
3. जननमरणकरणानां प्रतिनियमादयुगपत्प्रवृत्तेश्च ।
पुरुषबहुत्वं सिद्धं त्रैगुण्यविपर्ययाच्चैव ॥

4. तस्माच्च विपर्यासात्सिद्धं साक्षित्वमस्य पुरुषस्य ।

कैवल्यं माध्यस्थ्यं द्रष्टृत्वमकर्तृभावश्च ॥

5. तस्मात्तत्संयोगादचेतनं चेतनावदिव लिङ्गम् ।

गुणकर्तृत्वे च तथा कर्तेव भवत्युद्दासीनः ॥

दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1. "प्रदीपवच्चाऽर्थतो वृत्तिः" इत्यस्य सप्रसङ्गं वर्णनं कुरुत।
2. यथाग्रन्थं पुरुषसिद्धिं विवेचयत।
3. सयुक्तिकं पुरुषबहुत्वं साधयत।
4. पुरुषस्य स्वभावं यथाग्रन्थं विवेचयत।
5. "पङ्क्वन्धवदुभयोरपि संयोगस्तत्कृतः सर्गः" इति कारिकायाः व्याख्यानं कुरुत।

Unit - 5

लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1. 'प्रतिविषयाध्यवसायः' इत्यस्य सम्बन्धः केन?
2. 'प्रदीपवच्चार्थतो वृत्तिः' कस्य?
3. सांख्यदर्शनानुसारं अध्यावसायात्मकं तत्त्वं किम्?
4. व्यक्तस्य च प्रधानस्य च कः समानधर्मः?
5. कस्माद् हेतोः प्रधानस्यानुपलब्धिः सांख्यरीत्या?
6. सांख्यदर्शनेऽन्तःकरणं किमात्मकम्?

7. 'स्वालक्षण्यं वृत्तिस्रयस्य सैषा भवत्यसामान्या' इत्यस्यां पङ्क्तौ 'त्रयः' इत्यनेन पदेन किमभिधीयते?
8. सांख्यकारिकानुसारं किं तत्त्वं प्रधानपुरुषयोः अन्तरं विशिनष्टि?
9. सर्पादिसमुद्भवं दुःखं किम् भवति?
10. 'न प्रकृति न विकृति' कः?

टिप्पणी - (6×5)

1. पुरुषस्य दर्शनार्थं कैवल्यार्थं तथा प्रधानस्य ।
पङ्गवन्धवदुभयोरपि संयोगस्तत्कृतः सर्गः ॥
2. प्रकृतेर्महांस्ततोऽहङ्कारस्तस्माद् गणश्च षोडशकः ।
तस्मादपि षोडशकात्पञ्चभ्यः पञ्च भूतानि ॥
3. अध्यवसायो बुद्धिर्धर्मो ज्ञानं विराग ऐश्वर्यम् ।
सात्त्विकमेतद्रूपं तामसमस्माद्विपर्यस्तम् ॥
4. अभिमानोऽहङ्कारस्तस्माद् द्विविधः प्रवर्तते सर्गः ।
एकादशकश्च गणस्तन्मात्रपञ्चकश्चैव ॥
5. सात्त्विकैकादशकः प्रवर्तते वैकृतादहङ्कारात् ।
भूतादेस्तन्मात्रः स तामसस्तैजसादुभयम् ॥

दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1. सांख्यशास्त्रदिशा सृष्टिप्रक्रियां वर्णयत।
2. सांख्यशास्त्रदिशा मोक्षस्य स्वरूपं विवेचयत।

3. सांख्यकारिकानुसारं इन्द्रियाणि कानीति सभेदं विवेचयत।
4. प्रधानस्य प्रवृत्तिः कथं भवतीति यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।
5. "रूपादिषु पञ्चानामालोचनमात्रमिष्यते वृत्तिः" कारिकाभिमां व्याख्यायत।

Paper Code- UGNYS405

Paper Name- तर्कभाषा-2

Unit-1

• **लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)**

1. षोडशपदार्थेषु द्वितीयपदार्थः कः?
2. प्रमेयाणि कति?
3. आत्मनः लक्षणं किम्?
4. आत्मा कीदृशः?
5. आत्मनः परिमाणं किम्?
6. शरीरस्य लक्षणं किम्?
7. भोगः कः?
8. का नाम चेष्टा?
9. इन्द्रियस्य लक्षणं किम्?
10. इन्द्रियाणि कति?

• **टिप्पणी (6×5)**

1. आत्मा
2. प्रमेयपदार्थः
3. शरीरम्

4.इन्द्रियलक्षणम्

5.मन

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

- 1.यथाग्रन्थं आत्मनः नवमद्रव्यत्वं साधयत
- 2.शरीरलक्षणं परिष्कुरुत
3. सदलकृत्य इन्द्रियलक्षणं विवेचयत |
4. अर्थाः कतिविधा? विस्तरेण विवेचयत
5. द्रव्यानि कानि प्रतिपादयत|

Unit2

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.मनसो परिमाणं किम्?
- 2.चक्षुरादीन्द्रियसद्भावे किं प्रमाणम्?
- 3.किं नाम श्रोत्रम्?
- 4.चक्षुरिन्द्रियस्य लक्षणं किम्?
- 5.रसनेन्द्रियस्य लक्षणं किम्?
- 6.पृथिव्याः लक्षणं किम्?
- 7.पृथिव्यां कति गुणाः सन्ति?

8.पाकः कः?

9.पृथिव्यां कति

पाकजगुणाः सन्ति?

10.आपः लक्षणं किम्

• टिप्पणी

1.पृथिवी

2.आपः

3.तेजः

4.वायुः

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1.पृथिवीलक्षणं यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।

2.आपः लक्षणं विवेचयत ।

3.मनोलक्षणं युक्तिपूर्वकं परिष्कुरुत।

4.रूपलक्षणं परिष्कुरुत।

5.तेजसः लक्षणं विलिख्य तत्भेदान् निरूपयत ।

Unit3

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1. वायोः लक्षणं किम्?
2. वायौ कति गुणाः सन्ति?
3. पृथिव्याः समवायिकारणं किम्
4. आकाशस्य लक्षणं किम्?
5. आकाशे कति गुणाः सन्ति?
6. शब्दलिङ्गकं किं?
7. काले कति गुणाः सन्ति?
8. गुणाः कतिविधाः?
9. रूपं कस्य विशेषगुणः?
10. रसः कतिविधः?

• टिप्पणी (6×5)

1. गुणाः
2. आकाशम्
3. कर्माणि
4. बुद्धिः
5. संख्या

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1. आकाशस्य साधनं कुरुत ।

- 2.शब्दोत्पत्ति प्रक्रिया विवेचयत ।
- 3.सामान्यलक्षणं परिष्कुरुत ।
- 4.समवायस्य लक्षणं विवेचयत
- 5.विशेषस्य लक्षणं प्रतिपादयत ।

Unit4

- लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.स्नेहः कः?
- 2.अभावः कतिविधः?
- 3.दुःखं कतिविधं?
- 4.संस्कारस्य लक्षणं किम्?
- 5.शब्दस्य लक्षणं किम्?
- 6.किं नाम द्रवत्वं?
- 7.विभागः कतिविधः?
- 8.संयोगः कतिविधः?
- 9.संयोगस्य लक्षणं किम्?
- 10.विभागस्य लक्षणं किम्?

- टिप्पणी (6×5)

- 1.संयोगः

- 2.विभागः
- 3.विशेषः
- 4.संस्कारः
- 5.समवायः

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

- 1.संयोग- विभागानां स्वरूपं सभेदान् विवेचयत।
- 2.अभावस्य लक्षणं किम्? सभेदान् प्रतिपादयत।
- 3.निग्रहस्थानानि कति? विस्तरेण विवेचयत।
- 4.सिद्धान्तस्य लक्षणं परिष्कृत्य तत्सभेदान् निरूपयत।
- 5.शब्दस्य अनित्यत्वं साधयत।

Unit5

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.को नाम मोक्षः?
- 2.संशयस्य लक्षणं किम्?
- 3.वादः कः?
- 4.प्रयोजनस्य लक्षणं किम्?
- 5.को नाम जल्पः?
- 6.अवयवाः कति?

7.को नाम निर्णयः?

8.उपाधे :लक्षणं किम्?

9.हेत्वाभासाः कतिविधा :

10.हेत्वाभासपदस्य व्युत्पत्तिः का?

• टिप्पणी (6×5)

1.हेत्वाभासः

2.असिद्धः

3.अपवर्गः

4.वादः

5.एकविंशतिदुःखानि

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1.हेत्वभासस्य व्युत्पत्तिं विलिख्य सामान्यलक्षणं विवेचयत ।

2.संशयलक्षणं विलिख्य तत्भेदान् निरूपयत ।

3.असिद्धः कतिविधः?विस्तरेण प्रस्तूयत।

4.सोदाहरनपुरस्सरं विरुद्धहेत्वभासं विवेचयत

5. अनैकान्तिकहेत्वाभासः कतिविधः?.सभेदान् विवेचयत ।

Paper Code- UGNYDS401

Paper -तर्कसङ्ग्रहदीपिका -2

Unit-1

•लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.दीपिकाकारः कः?
- 2.किं नाम अनुमानम्?
- 3.अनुमितेः करणं किं?
- 4.अनुमितेः व्यापारः कः?
- 5.व्यापारस्य लक्षणं किम्?
- 6.का नाम पक्षता?
- 7.परामर्शस्य लक्षणं किम्?
- 8.'पर्वतो वह्निमान् धुमादित्यत्र 'परामर्शस्य आकारः कः?
- 9.का नाम व्याप्तिः?
- 10.का नाम पक्षधर्मता?

• टिप्पणी (6×5)

- 1.अन्नमभट्टः
- 2.परामर्शः
- 3.व्याप्तिः
- 4.स्वार्थानुमानम्

5.परार्थानुमानम्

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1.स्वाधीतग्रन्थदिशा अनुमितिप्रक्रिया विवेचयत ।

2.व्याप्तेः लक्षणं निरूपयत ।

3.परमर्शस्य अनुमितिकारणत्वं व्यवस्थाप्यत ।

4.पञ्चावयवाः के विशदयत ।

5.अनुमानस्य द्वैविध्यं प्रदर्श्य तत्स्वरूपं निरूपयत ।

Unit2

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1.परार्थानुमानस्य लक्षणं किम्?

2.प्रतिज्ञावाक्यं किम्?

3.लिङ्गं कतिविधम्?

4.किं नाम केवलान्वयित्वम्?

5.किं नाम केवलव्यतिरेकित्वम्?

6.किं नाम अन्वयव्यतिरेकित्वम्?

7.अन्वयव्याप्तिः का?

8.व्यतिरेकव्याप्तिः का ?

9.सन्दिग्धसाध्यवान् कः?

10.को नाम सपक्षः?

• **टिप्पणी (6×5)**

1.अन्वयव्यतिरेकि

2.केवलान्वयी

3.केवलव्यतिरेकी

4.आश्रयासिद्धः

5.व्याप्यत्वसिद्धः

• **दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)**

1.अनुमानस्य द्वैविध्यं प्रदर्श्य परार्थानुमानं विवेचयत ।

2.लिङ्गत्रैविध्यं प्रदर्श्य सोदाहरणं व्याख्यायत ।

3.हेत्वभासस्य व्युत्पत्तिं प्रदर्श्य तद्भेदान् प्रदर्शयत ।

4.असिद्धः कतिविधः? सोदाहरणं निरूपयत ।

5.सव्यभिचारस्य भेदान् निरूप्य सोदाहरणं तेषां लक्षणानि परिष्कुरुत ।

Unit-3

• **लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×11)**

1.किं नाम उपमानम्?

2.उपमितेः करणं किम्?

3.उपमितौ व्यापारः कः?

4. उपमिते: फलं किम्?
5. शब्दप्रमाणस्य लक्षणं किम्?
6. आप्तः कः?
7. पदस्य लक्षणं किम्?
8. लक्षणा कतिविधा?
9. जहल्लक्षणायाः किम्?
10. अजहल्लक्षणायाः लक्षणं किम्?
11. जहदजहल्लक्षणायाः लक्षणं किम्?

• टिप्पणी (6×5)

1. उपमानम्
2. शब्दः
3. जहल्लक्षणा
4. अजहल्लक्षणा
5. वाक्यम्

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1. दीपिकादिशा उपमानप्रमाणलक्षणं निरूपयत।
2. शाब्दबोधकारणानि निरूपणीयानि ।
3. का नाम वृत्तिः? सभेदं निरूपयत ।
4. सभेदं लक्षणास्वरूपं प्रदर्शयत।

5.वाक्यस्य द्वैविध्यं प्रदर्श्य तत्स्वरूपं व्याख्यायत ।

Unit-4

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.का नाम आकांक्षा?
- 2.का नाम योग्यता?
- 3.का नाम सन्निधिः?
- 4.स्वतःप्रामाण्यवादिनः के?
- 5.परतःप्रामाण्यवादिनः के?
- 6.अयथार्थानुभवः कतिविधः?
- 7.को नाम विपर्ययः?
- 8.को नाम तर्कः?
- 9.स्मृतेः लक्षणं किम्?
- 10.स्मृतिः कतिविधः?

• टिप्पणी (6×5)

- 1.आत्मविशेषगुणाः
- 2.स्वतः प्रामाण्यवादः
- 3.परतः प्रामाण्यवादः
- 4.भावना

5.अभावचतुष्टयम्

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

- 1.स्मृतिलक्षणं परिस्कृत्य तस्याः द्वैविध्यं प्रदर्शयत ।
- 2.आत्ममात्रविशेषगुणान् प्रतिपादयत ।
- 3.संस्कारः कतिविधः? सलक्षणं परिष्कुरुत ।
- 4.ज्ञानस्य परतःप्रामाण्यं व्यवस्थापयत ।
- 5.अभावस्य चातुर्विध्यं प्रतिपादयत ।

Unit-5

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.प्रागभावस्य लक्षणं किम् ?
- 2.प्रध्वङ्गसभावस्य लक्षणं किम्?
- 3.अत्यन्ताभावस्य लक्षणं किम्?
- 4.अन्योन्याभावस्य लक्षणं किम्
- 5.इच्छा का?
- 6.द्वेषः कः ?
- 7.प्रयत्नः कः?
- 8.को नाम धर्मः?
- 9.को नाम अधर्मः?

10..आत्ममात्रविशेषगुणाः के?

• टिप्पणी (6×5)

1.संशयः

2.विपर्ययः

3.तर्कः

4.आत्मा

5.शरीरम्

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1.समासेन दार्शनिकपरम्परा विवेचनीया ।

2.न्यायशब्दार्थनिर्वचनं तर्कप्रवेशादिशा निरूपयत ।

3.न्यायदर्शनाभिमतानि चत्वारि प्रमाणानि निरूपयत ।

4.न्यायदर्शनदिशा मोक्षस्वरूपं वर्णयत ।

5.वादजल्पवितण्डानां स्वरूपं प्रतिपादयत।

PAPER CODE - UGNYDS 403

PAPER NAME - न्यायसिद्धान्तमुक्तावली -1

Unit 1

- लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)
- 1.न्यायसिद्धान्तमुक्तावलीकारः कः?
- 2.न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्याः अपरं नाम किम्?
- 3.न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्याः टीकाग्रन्थः कः?
- 5.कारिकावल्याः व्याख्याग्रन्थः कः?
- 6.मुक्तवल्याः मङ्गलपद्यं किम्?
- 7.नव्यमते मङ्गलस्य फलं किम्?
- 8.मङ्गलस्य सफलत्वबोधिका श्रुतिः का?
- 9.प्राचीनमते मङ्गलस्य फलं किम्?
- 10.ईश्वरस्य जगत्कर्तृत्वं केन प्रमाणेन सिद्ध्यति?

• **टिप्पणी (6×5)**

- 1.मङ्गलवादः
- 2.ईश्वरसिद्धिः
- 3.समवायसाधनम्
- 4.द्रवत्वजातिसिद्धिः

5.तमसः दशमद्रव्यत्वखण्डनम्

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

- 1.नूतनजलधरेत्यादि मङ्गलपद्ये समासादिकं प्रदर्श्य तस्य व्याख्यानं कुरुत।
- 2.मङ्गलवादे पूर्वपक्षनिरसनपुरस्सरं मङ्गलस्य सफलत्वं व्यवस्थापयत।
- 3.तमसः दशमद्रव्यत्वं विखण्ड्य नैयायिकानां मतं समुपस्थापयत।
- 4.सप्तपदार्थाः समासेन प्रतिपादनीयाः।
- 5.स्वाधीतग्रन्थदिशा शक्तिसादृश्ययोः पदार्थत्वं खण्डयत।

Unit 2

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.तमसः दशमद्रव्यत्वं कः अङ्गीकरोति?
- 2.द्रव्यस्य लक्षणं किम्?
- 3.सामान्यस्य लक्षणं किम्?
- 4.विशेषस्य लक्षणं किम्?
- 5.मूर्तद्रव्याणि कानि?
- 6.भ्रमणादिकर्माणां कुत्र अन्तर्भावः?
- 7.सत्तावन्तं केषां साधर्म्यम्?
- 8.जातिबाधकाः कतिविधाः?
- 9.संसर्गाभावः कतिविधः?

10. ज्ञेयत्वादिकं केषां साधर्म्यम्?

• टिप्पणी (6×5)

1. अभावः

2. सामान्यम्

3. नवद्रव्याणि

4. प्रमाणानि

5. प्रत्यक्षप्रमाणम्

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1. षड्विधजातिबाधकान् विमर्शयत।

2. विशेषस्य पदार्थान्तरत्वं साधयत।

3. मुक्तावलीदिशा कारणस्य त्रैविध्यं सोदाहरणं प्रदर्शयत।

4. स्वाधीतग्रन्थदिशा पृथिव्याः स्वरूपं प्रतिपादयत।

5. स्वाधीतग्रन्थदिशा तेजसो स्वरूपं प्रतिपादयत।

Unit 3

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1. कारणत्वं केषां साधर्म्यम्?

2. चतुर्थः अन्यथासिद्धः कः ?

3. किं नाम अन्यथासिद्धत्वम्?
4. समवायिकारणस्य लक्षणं किम्?
5. किम् नाम असमवायिकारणम्?
6. क्रियाश्रयत्वं केषां साधर्म्यम्?
7. पटरूपस्य असमवायिकारणम् किम्?
8. कपालसंयोगः घटं प्रति कीदृशं कारणम् ?
9. न्यायनये जगतः निमित्तकारणं किम्?
10. पटस्य असमवायिकारणम् किम्?

• **टिप्पणी (6×5)**

1. पृथिवी
2. तेजः
3. समवायिकारणम्
4. असमवायिकारणम्
5. सप्तपदार्थाः

• **दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)**

1. मुक्तावलीदिशा अपां स्वरूपं निरूपयत।
2. स्वाधीतग्रन्थदिशा वायुस्वरूपं विवेचयत।
3. अभावः कतिविधः? सोदाहरणं निरूपयत।
4. सामान्यपरिहीनत्वं केषां साधर्म्यम् इति विचारयत।
5. अनेकत्वे सति भावत्वं केषां साधर्म्यम् इति विचारयत।

Unit 4

- लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1. गुरुत्ववत्त्वं कस्य साधर्म्यम्?
2. नैमित्तिकद्रवत्ववत्त्वं कस्य साधर्म्यम्?
3. सांसिद्धिकद्रवत्वं कस्य साधर्म्यम्?
4. देहं कतिविधम्?
5. संसर्गाभावः कतिविधः?
6. अभावत्वं नाम किम्?
7. गुणादीनां षण्णां किं साधर्म्यम्?
8. द्रवत्वं कतिविधम्?
9. गुरुत्ववत्त्वं रसवत्वञ्च केषां साधर्म्यम्?
10. आकाशस्य लक्षणं किम्?

- टिप्पणी (6×5)

1. द्रव्यादयः पञ्चभावा अनेके समवायिनः।
सत्तावन्तस्त्रयस्त्वाद्या गुणादिर्निगुणक्रियः॥
2. क्षितिर्जलं तथा तेजः पवनो मन एव च।
परापरत्वमूर्तत्वक्रियावेगाश्रया अमी॥

3.द्रव्यारम्भश्चतुर्षु स्यादथाकाशशरीरिणाम्।

अव्याप्यवृत्तिः क्षणिको विशेषगुण इष्यते॥

4.समवायिकारणत्वं द्रव्यस्यैवेति विज्ञेयम्।

गुणकर्ममात्रवृत्ति ज्ञेयमथाप्यसमवायिहेतुत्वम्॥

5.कालखात्मदिशां सर्वगतत्वं परम महत्।

क्षित्यादि पञ्चभूतानि चत्वारि स्पर्शवन्ति हि॥

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

1.स्वाधीतग्रन्थदिशा इन्द्रियार्थसन्निकर्षान् प्रदर्शयत।

2.अयुतसिद्धयोः स्वरूपं प्रदर्श्य समवायलक्षणं निरूपयत।

3.अलौकिकसन्निकर्षस्य भेदान् निरूप्य तेषां स्वरूपं प्रतिपादयत।

4.सभेदम् अयथार्थानुभवं परिशीलयत।

5.समाससमासेन दार्शनिकपरम्परा विवेचनीया।

Paper Code- UGNYS402

Paper Name- तर्कभाषा-2

Unit-1

• **लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)**

1. षोडशपदार्थेषु द्वितीयपदार्थः कः?
2. प्रमेयाणि कति?
3. आत्मनः लक्षणं किम्?
4. आत्मा कीदृशः?
5. आत्मनः परिमाणं किम्?
6. शरीरस्य लक्षणं किम्?
7. भोगः कः?
8. का नाम चेष्टा?
9. इन्द्रियस्य लक्षणं किम्?
10. इन्द्रियाणि कति?

• **टिप्पणी (6×5)**

1. आत्मा
2. प्रमेयपदार्थः
3. शरीरम्

4.इन्द्रियलक्षणम्

5.मन

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

- 1.यथाग्रन्थं आत्मनः नवमद्रव्यत्वं साधयत
- 2.शरीरलक्षणं परिष्कुरुत
3. सदलकृत्य इन्द्रियलक्षणं विवेचयत |
4. अर्थाः कतिविधा? विस्तरेण विवेचयत
5. द्रव्यानि कानि प्रतिपादयत|

Unit2

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.मनसो परिमाणं किम्?
- 2.चक्षुरादीन्द्रियसद्भावे किं प्रमाणम्?
- 3.किं नाम श्रोत्रम्?
- 4.चक्षुरिन्द्रियस्य लक्षणं किम्?
- 5.रसनेन्द्रियस्य लक्षणं किम्?
- 6.पृथिव्याः लक्षणं किम्?
- 7.पृथिव्यां कति गुणाः सन्ति?

8.पाकः कः?

9.पृथिव्यां कति

पाकजगुणाः सन्ति?

10.आपः लक्षणं किम्

• **टिप्पणी**

1.पृथिवी

2.आपः

3.तेजः

4.वायुः

• **दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)**

1.पृथिवीलक्षणं यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।

2.आपः लक्षणं विवेचयत ।

3.मनोलक्षणं युक्तिपूर्वकं परिष्कुरुत।

4.रूपलक्षणं परिष्कुरुत।

5.तेजसः लक्षणं विलिख्य त त्भेदान् निरूपयत ।

Unit3

• **लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)**

1.वायोः लक्षणं किम्?

2. वायौ कति गुणाः सन्ति?
3. पृथिव्याः समवायिकारणं किम्
4. आकाशस्य लक्षणं किम्?
5. आकाशे कति गुणाः सन्ति?
6. शब्दलिङ्गकं किं?
7. काले कति गुणाः सन्ति?
8. गुणाः कतिविधाः?
9. रूपं कस्य विशेषगुणः?
10. रसः कतिविधः

• **टिप्पणी (6×5)**

1.गुणाः

2.आकाशम्

3.कर्माणि

4.बुद्धिः

5.संख्या

• **दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)**

1.आकाशस्य साधनं कुरुत ।

2.शब्दोत्पत्ति प्रक्रिया विवेचयत ।

3.सामान्यलक्षणं परिष्कुरुत ।

4.समवायस्य लक्षणं विवेचयत

5.विशेषस्य लक्षणं प्रतिपादयत ।

Unit4

- लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

1.स्नेहः कः?

2.अभावः कतिविधः?

3.दुःखं कतिविधं?

4.संस्कारस्य लक्षणं किम्?

5.शब्दस्य लक्षणं किम्?

6.किं नाम द्रवत्वं?

7.विभागः कतिविधः?

8.संयोगः कतिविधः?

9.संयोगस्य लक्षणं किम्?

10.विभागस्य लक्षणं किम्?

- टिप्पणी (6×5)

1.संयोगः

2.विभागः

3.विशेषः

4.संस्कारः

5.समवायः

• दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)

- 1.संयोग- विभागानां स्वरूपं सभेदान् विवेचयत।
- 2.अभावस्य लक्षणं किम्? सभेदान् प्रतिपादयत।
- 3.निग्रहस्थानानि कति? विस्तरेण विवेचयत ।
- 4.सिद्धान्तस्य लक्षणं परिष्कृत्य तत्सभेदान् निरूपयत।
- 5.शब्दस्य अनित्यत्वं साधयत ।

Unit5

• लघूत्तरीयप्रश्नाः (1×10)

- 1.को नाम मोक्षः?
- 2.संशयस्य लक्षणं किम्?
- 3.वादः कः?
- 4.प्रयोजनस्य लक्षणं किम्?
- 5.को नाम जल्पः?
- 6.अवयवाः कति?
- 7.को नाम निर्णयः?
- 8.उपाधेः लक्षणं किम्?

9.हेत्वाभासाः कतिविधा :

10.हेत्वाभासपदस्य व्युत्पत्तिः का?

• **टिप्पणी (6×5)**

1.हेत्वाभासः

2.असिद्धः

3.अपवर्गः

4.वादः

5.एकविंशतिदुःखानि

• **दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः (10×5)**

1.हेत्वभासस्य व्युत्पत्तिं विलिख्य सामान्यलक्षणं विवेचयत ।

2.संशयलक्षणं विलिख्य तत्भेदान् निरूपयत ।

3.असिद्धः कतिविधः?विस्तरेण प्रस्तूयत।

4.सोदाहरनपुरस्सरं विरुद्धहेत्वभासं विवेचयत

5. अनैकान्तिकहेत्वाभासः कतिविधः?.सभेदान् विवेचयत ।